

BACHELOROPPGAVE

“Vold avler vold?”

- en oppgave om vold i nære relasjoner.

av

Anne Marie Stensvoll

Barnevern

Mars 2007

“Vold avler vold?”

- en oppgave om vold i nære relasjoner.

Bacheloroppgave i Barnevern, 2007.

Leave the light on

By Beth Hart

Daddy ain't that bad,

He just plays rough.

I ain't that scarred

When I'm covered up

I leave the light on.

Little girl hiding underneath the bed.

Was it something I did?

Must be something I said.

I leave the light on,

Better leave the light on.

Cause I wanna love

I wanna live

I don't know much about it

I never did.

I don't know what to do.

Can the damage be undone?

I swore to God that I'd never be what I've become.

Innholdsfortegnelse.

1.0	Innledning.....	3
1.1	Presentasjon av problemstilling.	5
1.2	Oppgavens gang.	6
2.0	Metode og kilder.	6
2.1	Oppsummering.	9
3.0	Teoretisk utgangspunkt.	10
4.0	Barnet i volden.	13
5.0	Ungdommen som offer og utøver av volden:.....	16
6.0	Den voksne voldsutøver.....	19
7.0	Avslutning.....	23

1.0 Innledning.

Jeg har valgt å skrive denne bacheloroppgaven om vold, og da særlig om vold i nære relasjoner. Jeg synes dette er et veldig interessant tema, og i praksistiden i 2 klasse fikk jeg selv erfare at det er noe man møter i yrkeslivet også. Jeg hadde praksisplass på et barnehjem for barn fra 0 til 10 år, og måtte da forholde meg til blant annet en gutt som hadde vært utsatt for vold av omsorgspersoner og jeg måtte også forholde meg til disse omsorgspersonene. Jeg observerte at denne gutten som hadde vært utsatt for vold i hjemmet, hadde lettere for å bli hardhendt i situasjoner som ikke krevde det. For eksempel hvis vi skulle gå tur og jeg holdt han i hånden, kunne han knipe hånden min hardt. Jeg observerte også han kunne tolke mennesker og hendelser som truende, og han gikk da raskt i forsvar på en aggressiv måte. Det var under denne praksistiden jeg fattet interesse for hvordan barn kan bli påvirket av sine voldelige foreldre, og jeg ble interessert i den diskusjonen om hvorvidt selvopplevd vold fører til at ofre for vold selv kan utsette andre for vold senere i livet. Vold er noe jeg sannsynligvis vil støte på i yrkeslivet som barnevernspedagog, når det gjelder både barn, ungdom og voksne, for eksempel ved familierapi. Hvordan man da oppfatter og forstår volden, både dens ofre og utøvere, påvirker for eksempel hvilken type terapi eller atferdsendrende tiltak som blir iverksatt. Hvordan man forholder seg til voldsofre, og voldsutøvere blir også påvirket at hvordan man ser på mennesket og hvilken autonomi et menneske har.

Ifølge en rapport fra Verdens helseorganisasjon om vold og helse, fører sosiale problemer til vold og vold fører til helseproblemer, Rapporten, som representerer et globalt perspektiv sier videre at vold er en av de vanligste dødsårsakene blant menn mellom 15 og 45 år. I tillegg til dette kan vold forårsake andre helseproblemer, som depresjon, alkohol- og narkotikamisbruk. Rapporten tar for seg ulike former for vold, for eksempel seksuell vold, kollektiv vold, vold mellom ungdommer, vold mot eldre og vold i hjemmet. Ifølge rapporten er vold i hjemmet vanlig i de fleste samfunn

(http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf).

Vold i hjemmet er den voldsformen jeg vil konsentrere meg om i denne oppgaven. Jeg vil

fokusere på barn som har vært vitne til eller selv har vært utsatt for vold av sine omsorgspersoner. I 1997 utførte Statistisk Sentralbyrå en undersøkelse om levekår, som konkluderte med at:

”(...) at av dem som ble utsatt for vold eller trusler siste året ble 19 prosent utsatt for vold eller trusler i egen bolig. En av ti voldsutsatte ble utsatt for vold fra familiemedlem eller tidligere familiemedlem. Når vold fra familiemedlemmer først skjer, ser det ut til å skje flere ganger. Av alle tilfeller av vold og alvorlige trusler skjer 14 prosent med familiemedlem som gjerningsmann”(<http://www.ssb.no/us/utg/9907/1-1t.txt>).

I denne oppgaven vil jeg se på volden i ulike stadier i livet; barnet i et voldelig hjem, ungdommen som utøver av volden og offer for volden, og den voksne voldsutøveren. Volden som finner sted i ungdomstadiet, tar ofte plass på mange ulike arenaer, men jeg vil i denne oppgaven fokusere på volden som skjer i hjemmet. Jeg vil fokusere på det forskningen viser om forholdet mellom å ha vært utsatt for vold som barn, og det å selv bli en voldsutøver. Psykolog og voldsforsker Per Isdal (2000) skriver at en person som har blitt utsatt for vold i familien, har tre til fire ganger så stor sjanse til selv å bli voldsutøver. For å belyse om det er sammenheng mellom å være utsatt for vold, og det å selv bli en voldsutøver, vil jeg bruke to begreper som representerer to ulike måter å forstå mennesker på; determinisme og indeterminisme.

Determinisme er teorien om at ingenting skjer tilfeldig, og at alt har en årsak. Dette er en teori som skiller individ og samfunn, og kan deles i to. På den ene siden kan et individs handlinger forståes på bakgrunn av forhold i individet, for eksempel biologiske forhold. På den andre siden kan et individs handlinger være bestemt av ytre forhold, som for eksempel sosiale forhold eller miljøet (Hammerlin og Larsen, 1997). Indeterminisme er teorien om at mennesket handler fritt og rasjonelt, og av fri vilje. Disse to begrepene vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Jeg har valgt å gjøre en litteraturstudie, hvor jeg som nevnt tar for meg tre livsfaser; barn, ungdom, og den voksne. Innenfor hver av disse delene vil jeg bruke en bok som tar for seg den aktuelle fasen i livet. Det ikke er samme person det skrives om i bøkene jeg har valgt. Jeg kommer nærmere inn på litteraturvalget i neste del.

Voldsutøvere og voldens ofre kan være både kvinner og menn, men jeg har i denne oppgaven valgt å fokusere på menn. Dette valget tok jeg på bakgrunn av at selv om det har blitt mer fokus

på og kommet mer forskning om kvinner og jenter som utøver vold (Natland, 2004), så er det mest litteratur der menn er voldsutøveren. Litteraturen som jeg har valgt å bruke i denne oppgaven tar for seg hovedsakelig menn som voldsutøvere.

1.1 Presentasjon av problemstilling.

Ut i fra hva jeg har skrevet i forrige del, har jeg formulert følgende problemstilling;

Hvordan kan tidligere erfaringer med vold i nære relasjoner være en faktor for utvikling av egne vold – og aggresjonsproblemer?

I tillegg har jeg laget tre underspørsmål, en for hver av livsfasene jeg har valgt. Jeg har formulert disse tre underspørsmålene for å belyse problemstillingen min.

Når jeg skal skrive om barnet i volden har jeg valgt å konsentrere meg om følgende spørsmål:

Hvordan opplever et barn å leve med en omsorgsperson som utsetter sin familie for vold?

For å belyse andre del av analysen som omhandler ungdom, formulerte jeg følgende spørsmål jeg vil ta utgangspunkt i:

Hvordan opplever ungdom å leve med vold, og hvordan skjer den eventuelle overgangen fra offer/vitner til utøver av vold?

Den siste delen av analyse delen handler om den voksne voldsutøver, og for å belyse dette temaet har jeg skrevet følgende underspørsmål:

Hvordan forklarer og forstår den voksne voldsutøver egne voldelige handlinger, og hvilke konsekvenser får de?

1.2 Oppgavens gang.

Det jeg vil ta for meg først i denne oppgaven er metode og kilder. Her vil jeg gi en kort definisjon av hva metode er, og deretter hvilken metode og teknikk jeg har valgt. Videre i oppgaven vil jeg skrive om de kildene jeg har valgt ut, og bakgrunnen for valget. Så vil jeg gå inn på det teoretiske utgangspunktet, hvor jeg definerer begrep som er relevant i oppgaven. Her vil jeg presentere boken jeg vil bruke for å analysere de andre kildene og for å belyse problemstillingen. Begrep som i denne delen defineres er vold, determinisme, indeterminisme og fri vilje. Deretter vil jeg starte på analysedelen. Først vil jeg skrive om barnet, og et barns opplevelse av vold i familien og hvordan det påvirket barnet. Etter at jeg har skrevet om barnet går jeg over til ungdomstiden. Her vil jeg begynne med en selvopplevd hendelse for en ungdom fra boken *Ungdom bak volden* (2004), og skrive hvordan volden infiltrerer livet til denne ungdommen. Til slutt i analysedelen tar jeg for meg den voksnes livsfase hvor jeg fokuserer på den voksne voldsutøver. Deretter vil jeg avslutte oppgaven med en oppsummering, og hva jeg har kommet fram til i denne oppgaven.

2.0 Metode og kilder.

Metode er ifølge Halvorsen (2002: 21): "(...) læren om de verktøy en kan benytte for å samle inn informasjon." Videre sier Halvorsen (2002) at metode er en systematisk måte å undersøke virkeligheten på, å samle inn, organisere, bearbeide, analysere og tolke sosial fakta. Det er vanlig å skille mellom kvalitative og kvantitative metoder. Kvantitativ metode har sitt fokus på utbredelse, antall og mengde. Motsetningen til den kvantitative metoden er den kvalitative metoden. Denne formen for forskning er opptatt av innhold, beskaffenhet og betydning (Wadel, 1991). Den kvalitative metoden fokuserer på dybde i stedet for bredde, forståelse fremfor forklaring og nyanser og kompleksitet. Det finnes ulike typer for kvalitative forskningsteknikker, som for eksempel intervjuer, observasjon og dokumentanalyse. Jeg har valgt å gjøre en dokumentanalyse. En dokumentanalyse er analyse og tolkning av kvalitative data. En annen form

for dokumentanalyse er litteraturstudie, og det er dette begrepet jeg vil bruke utover i denne oppgaven. To begreper som kan brukes i en litteraturstudie er primær litteratur og sekundær litteratur. Primær litteratur er litteratur som hvor forskeren selv har samlet inn og analysert data, mens sekundær litteratur er når forskeren bruker flere kilder. I min oppgave har jeg valgt å ikke bruke disse begrepene, dette fordi de kildene jeg har valgt, er vanskelige å definere som enten primær eller sekundær litteratur. Det eneste litteratur valget jeg har valgt å definere som enten primær – eller sekundærlitteratur er Hammerlin og Larsens bok *Menneskesyn i teorier om mennesket* (1997). I denne boken presenterer Hammerlin og Larsen ulike menneskesyn, og bruker mange ulike kilder og generer ikke fram noen ny kunnskap, derfor vil jeg definere denne boken som sekundær litteratur. En ulempe ved å anvende sekundær litteratur, kan være at man da bare leser hvordan forfatterne tolker og forstår andres forskning og andres tolkning, og dette kalles dobbel hermeneutikk. Egil Larsen, en av forfatterne av denne boken har lang arbeidserfaring fra både skole og voksenpsykiatri, og har utdanning innen sosialpedagogikk, spesialpedagogikk og realfag. Han underviser ved Kriminalomsorgens utdanningscenter og ved Politihøgskolen. Den andre forfatteren, Yngve Hammerlin, er magister i sosiologi, og er forsker i Justisdepartementet. Yngve Hammerlin har utgitt flere fagbøker og artikler. Dette viser at forfatterne har erfaring og utdannelse, og på grunn av dette vurderer jeg deres faglitteratur som viktig. Jeg vil komme nærmere inn på boken *Menneskesyn i teorier om mennesket* (1997) under 3.0 Teoretisk utgangspunkt.

Som jeg nevnte i innledningen, har jeg valgt å dele litteraturstudien inn i tre deler; barn, ungdom, og voksen. I den første delen, barnet, har jeg valgt å bruke boken *I fars vold*, av Mogens Møller. Boken er gitt ut i år 2000, og er skrevet av en sønn som har levd med en voldelig far, og har vært vitne til at både mor og bror blitt utsatt for vold. I boken benytter forfatteren egne erfaringer og opplevelser, samtidig som han trekker inn andres teoretiske innspill for å forstå egne erfaringer og forståelse og ulike måter å forstå vold, som for eksempel Sigmund Freud. Flere fagpersoner har kommet med innspill og hjulpet forfatteren med ulike deler av boken, for eksempel har den norske sosiologen Geir Aas gitt hjelp til den teoretiske delen av boken. Per Isdal, som har jobbet innen Alternativ til vold, har også skrevet forordet i boken. Annen litteratur han har brukt er Kristin Skjørtens *Voldsbilder i hverdagen* som er den boken jeg har valgt å bruke i delen om den voksne volds utøver. Den boken vil jeg komme tilbake til litt senere i denne delen. *I fars vold* har

selvbiografiske trekk, på den måten at forfatteren skriver om hvordan han selv opplevde sin voldelige far, og hvordan det påvirket hele hans hverdag.

Det at Møller selv har vært utsatt for vold da han var barn og at denne boken har selvbiografiske trekk kan påvirke forfatterens distanse siden han selv har opplevd volden på nært hold. Når han forteller om sine egne opplevelser, opplever jeg at han fremdeles preges av volden han selv har vært utsatt for. Når han skriver om ulike teorier og perspektiver føler jeg at han klarer å holde en viss distanse. Jeg valgte denne boken fordi jeg synes den tar opp mange interessante temaer, og leseren får en innblikk i hverdagsperspektivet og hvordan det er å leve i en familie hvor vold er en dominerende faktor. I tillegg får leseren et innblikk i ulike teoretiske perspektiver. I boken kommer det også fram at den voldelige faren selv hadde en barndom preget av mishandling, og det er dette oppgaven min handler om; vil en voldsutsatt bli en voldsutøver? Samtidig blir denne påstanden motbevist ved at forfatteren, som har vært utsatt for vold, selv tar avstand fra vold, og ved at forfatteren kritiserer påstanden om at vold avler vold. Møller forholder seg til toperspektiver og måter å forstå mennesker og vold på, og det er determinisme og indeterminisme. Det er disse to perspektivene jeg vil skrive om i denne oppgaven også. Ifølge Møller (2000) er det i forhold til. Disse to motpolene at teorier om vold plasseres.

For å belyse den delen av oppgaven, som omhandler livsfasen ungdom, har jeg valgt *Ungdom bak volden* (2004) av psykologene Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004). Psykologene skriver i denne boken om opplevelser de selv har hatt i praksis, ved Alternativ til Vold, og opplevelser ungdommene har fortalt dem. De unges fortellinger gir oss innblikk i hvordan ungdommene selv opplever seg selv, sine handlinger og sine omgivelser. I boken er det fortellinger om ungdommer som har blitt utsatt for vold, hendelser som førte til at de selv tydde til vold, og deres voldelige handlinger. *Ungdom bak volden* fokuserer på å skape forståelse og innsikt i livet til ungdom med volds - og aggresjonsproblemer.

Ungdommene i boken begynner å bli voldsutøvere, og har utsatt andre for vold, samtidig som noen av dem fortsatt er ofre i voldelige miljøer. Dette viser at balansegangen mellom å være voldsoffer og til å bli voldsutøver kan være skjør når man lever i voldelige omgivelser. De unges fortellinger viser at veien fram til de voldelige handlingene ikke er tilfeldig, og det er derfor jeg har valgt denne boken

Boken som jeg vil ta for meg i delen om den voksne voldsutøver er, som nevnt tidligere, kriminologen Kristin Skjørtens *Voldsbilder i hverdagen* (1994). Boken er en omskrevet versjon av hennes doktoravhandling. I denne boken, i likhet med *Ungdom bak volden* kommer voldsutøverens egne erfaringer frem. Avhandlingen er en kvalitativ studie der særlig forskningsintervju er benyttet som metode. Skjørtens forskning baseres på intervjuer av 200 norske menn som har utsatt kvinner for vold. Mange av mennene ønsket å delta som informanter fordi de synes at fremstillingen av menn som slår kvinner er ensidig, og ikke får fram begge sider av saken. Mens andre ville være med for å hjelpe andre menn i lik situasjon. Skjørtens ambisjon er at hennes forskning kan bidra til å forklare og forstå menns voldshandlinger. Det kommer frem i boken at halvparten av de 200 mennene Kristin Skjørtens intervjuet selv hadde blitt utsatt for vold som barn. I boken er det et kapittel om årsaksforklaringer på vold, hvor voldserfaringer i barndommen blir tatt opp. Det er først og fremst dette jeg vil ta opp i min oppgave.

2.1 Oppsummering.

Møllers bok *I fars vold* (2000) er en personlig bok hvor forfatteren skriver om sine erfaringer med en voldelig far. Dette gjør at han har en nærhet til det han skriver om, samtidig som han skaper en analytisk distanse når han skriver om ulike perspektiver. I boken bruker han andres litteratur for å belyse sine egne erfaringer med vold, samtidig som hans egne opplevelser også kommer frem.

Bengtson, Steinsvåg og Terlands bok *Ungdom bak volden* (2004) får fra egne erfaringer fra praksis, og bruker ulike teorier for å belyse de innblikk vi får i ungdommenes egne opplevelser av egne handlinger.

Voldsbilder i hverdagen (1994) av Kristin Skjørtens er en selvstendig studie som gir ny innsikt i forståelsen av voldsutøvende menn. Forskjellen fra denne boken og de to andre, er at *I fars vold* (2000) og *Ungdom bak volden* (2004) er mer teoribeleggende, men Skjørtens bok er basert på hennes egen kvalitativ forskning og er mer teorigenererende.

3.0 Teoretisk utgangspunkt.

Den siste boken jeg har fokus på i denne oppgaven er *Menneskesyn i teorier om mennesket* (1997) av Yngve Hammerlin og Egil Larsen. Yngve Hammerlin er spesialpedagog. Egil Larsen er magister i sosiologi. *Boken* handler om menneskesyn, og for å kunne analysere de tre livsfasene jeg har nevnt (barn, ungdom, voksen) i sammenheng med vold, er det viktig for meg å få innsikt i at hvordan man forstår mennesket influerer hvordan vi forstår *handlingene* til mennesket. Som sagt tidligere vil jeg i denne oppgaven fokusere på begrepene determinisme og indeterminisme, og hvordan disse representerer to veldig ulike måter å forstå og fortolke mennesker på, og hvilke konsekvenser det får. Begrepene representerer hver sin motpol, og hver sin måte å se mennesker på. Indeterminisme er troen på at mennesket har en fri vilje, mens determinisme er antagelsen om at alt er forutbestemt (Larsen og Hammerlin, 1997). Jeg vil nå skrive om de to begrepene determinisme og indeterminisme, og jeg begynner med determinisme. Jeg vil også skrive en definisjon av fri vilje, siden determinisme og indeterminisme problematiserer spørsmålet om mennesker har fri vilje. Men først vil jeg skrive en definisjon av vold, og hvilken type vold jeg vil fokusere på.

Det finnes mange ulike måter å definere vold på, og som jeg skrev innledningsvis er det mange ulike former for vold. Psykolog Per Isdal (2000: 36) har følgende definisjon av vold; ”Enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom denne handlingen skader, smerter skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre det den vil”. Vold kan være mer enn fysisk mishandling. Fordi den ene formen for vold gjerne fører en annen form for vold med seg, vil jeg også nevne den psykiske volden. Når jeg skal skrive om fysisk vold i denne oppgaven, kommer jeg ikke unna den psykiske volden. Når en person er svært voldelig mot sine omgivelser, er det gjerne en form for terror bare at den personen er nærværende. Isdal (2000) kaller dette ”latent vold”, og det vil si at risikoen for ny vold vil styre alt de utsatte gjør og de vil forholde seg på en viss måte for å unngå ny vold. Maktutøvelsen kan være så sterkt at det til slutt ikke er nødvendig å bruke fysisk vold. Derfor vil jeg også komme inn på psykisk vold. Som nevnt tidligere vil jeg i denne oppgaven fokusere på vold i familie, også

kalt vold i nære relasjoner. I denne sammenheng har jeg valgt å definere vold i nære relasjoner på følgende måte: omsorgspersoner som utsetter barn direkte for vold, eller utsetter andre familiemedlemmer for vold mens barnet er vitne, og omsorgspersoner som er så tyngende i sin tilstedeværelse at det påvirker andre familiemedlemmers psykiske velvære.

Det finnes ulike former for determinisme. Som nevnt tidligere er determinisme et perspektiv som skiller individ og samfunn og dette kommer fram i de to ulike former for determinisme jeg nå vil presentere. En form for determinisme er *biologisk* eller *fysiologisk determinisme*. Her blir voldshandlinger forklart som indrestyrt av for eksempel genetiske disposisjoner, drifter eller hormoner. Eksempelet her er først og fremst testosteron, som også er et argument teorien om kjønnsforskjeller hvor menn er mer aggressiv enn kvinner på grunn av testosteron. Det er innen dette punktet at den feministiske kritikken av voldserfaringer finnes (Lövkrone, 2001). Hvordan forklarer man da kvinner som slår? Utseende og ytre kjennetegn, samt hjerneaktivitet er også eksempler på biologisk/ fysiologisk determinisme. Denne formen for determinisme har fått mye kritikk, blant annet for å være svært forenklet, og her blir mennesket sett på som kun biologi eller fysiologi uten at verden mennesket befinner seg i er inkludert (Larsen og Hammerlin, 1997). En annen form for determinisme er *miljø – og samfunnsdeterministiske perspektivet*. Innen dette perspektivet blir det fokusert på ytre faktorer som påvirker mennesket, som for eksempel kulturelle og sosiale forhold. Grupper, i ulike størrelser, påvirker sosialiseringprosessen. Et eksempel på en slik gruppe kan være familien. I dette perspektivet, blir mennesket redusert til et produkt av omgivelsene. Men samtidig presenterer dette perspektivet en sosial læringsteori, som tar for seg hvordan vold og aggresjon internaliseres som en følge av sosialiseringen.

Utgangspunktet i læringsteorien er at gjennom samspill med omgivelsene sine, for eksempel hvilke konsekvenser et barns utspill får, formes atferd. Sosial læringsteori dreier seg om at barn lærer atferd ved å se hvordan andre oppfører seg, da spesielt omsorgspersoner (Bunkholdt, 2000).

Motsetningen til den deterministiske teorien, er de indeterministiske perspektivet.

Indeterminisme er perspektivet som handler om det frie individet. På grunnlag av erfaringer, moral, emosjoner og kognitiv utvikling velger individet sine handlinger og må stå til ansvar for dem. På bakgrunn av dette, kan også individet se konsekvensene av sine handlinger (Larsen og Hammerlin, 1997).

Indeterminismen representerer et menneskesyn som, i motsetning til determinismen, setter individ og samfunn i et gjensidig forhold hvor de påvirker hverandre. Individet er handlende og skapende.

Humanisme er et eksempel på et indeterministisk menneskesyn; ”Mennesket har en egenverdi, det er skapende og har en fri bevissthet til selv å forme livet”(Hammerlin og Larsen, 1997: 39).

Aristoteles har følgende definisjon for at en handling skal være fri: Motivet for handlingen skal ligge hos den som handler og ikke utenfor, samtidig må den som handler være klar over målet han/hun handler mot. Samtidig mente Aristoteles at en handling var ufri dersom personen ikke har andre alternative valg, og ikke kunne annen kunnskap om målet en det personen hadde (http://nn.wikipedia.org/wiki/Fri_vilje). Fri vilje betyr at man kan styre sin bevissthet for å oppdage og analysere og forstå verden. På grunnlag av dette kan mennesket så foreta reelle valg mellom reelle alternativer. Dersom mennesket har fri vilje, må hver enkelt person holdes moralsk ansvarlig for sine handlinger. Dersom mennesket ikke har fri vilje, er hver enkelt kun et produkt av sine omgivelser eller sine gener, og kan derfor ikke holdes moralsk ansvarlig for sine handlinger.

For å oppsummere så er determinisme og indeterminisme to måter å forstå mennesker på som presenterer to motpoler. Disse to perspektivene har ulikt syn på menneskers autonomi, og hvorvidt et menneske er fritt til å velge eller er bestemt av tidligere opplevelser. I et deterministisk perspektiv er endring av atferd så å si umulig, for atferden er bestemt av tidligere hendelser, mens i et indeterministisk perspektiv har mennesker mulighet til å velge alle handlinger de gjør, og de kan også velge å endre atferden. Hvor fritt et mennesket er til å velge og hvor mange valgalternativer de har i praksis, kan bli påvirket av ytre forhold. Enkelte av disse forholdene er faktorer som mennesker ikke har herredømme over, som for eksempel hvem man får som foreldre, kan vi ikke velge. Jeg vil nå begynne min analysedel, og da starte med livsfasen barnet.

4.0 Barnet i volden.

I følge sosionom og forsker Kari Killèn (2004) er trusler om tap av tilknytningsperson den mest alvorlige formen for psykisk overgrep. Barn som har en hverdag preget av vold i familien, lever med denne trusselen hengende over seg konstant. I tillegg vil hvem de skal identifisere seg med, være et problem når valget står mellom den som slår og den som underkaster seg (Killèn, 2004). Følgende historie er tatt fra boken *I fars vold* (2000), og er bare en av den voldelige opplevelsene forfatteren har opplevd. Forfatteren har skrevet historien i du – form og er rettet mot faren. Gutten som blir slått er broren til forfatteren. Han har fått det fiktive navnet Kurt i denne boken og den andre broren kalles Flemming, og denne hendelsen kom etter at Kurt hadde bedt om å få snakke med faren. Faren sitter ved middagsbordet og er sliten og irritabel, og på Kurts spørsmål om å få prate med ham, svarte faren at det fikk vente. Kurt gav seg ikke, faren blir mer og mer irritabel, og slår knytteneven hardt i bordet mens han reiser seg.

”Frykten for hva som skulle komme, gjorde Kurt nervøs. Han fomlet, svarene ble hakkete. Han mumlet at han ikke hadde penger akkurat nå, men at han selvsagt ville betale deg tilbake. Han nektet å ha lånt dressjakken og sa irritert og forurettet at han slett ikke var frekk. Men sint fortvilelse kan slå om i en panisk retrett, og du sa i ettertid at *han* hadde truet *deg*. Det tviler jeg på fordi konsekvensene var så forutsigbare: Vi visste at motstand mot deg kunne få katastrofale følger. Det fikk det også: Du brettet opp skjorteermene, reiste deg, gjorde deg klar til å avslutte. Kurts tynne, hengslete kropp sto i sterk kontrast til din, som du i mange år dyrket og styrket gjennom møysommelig og målbevisst trening. Du var ham fullstendig overlegen.

”Kom!” sa du innbydende. ”Kom nå, så skal jeg vise deg...” Kurt begynte å gå bakover, og du fulgte ham slik du pleide å jakte. Spiddende blikk fanget ham. Naglet til veggen. Klar til hogg og slag. Blod og virvar. Mor presset seg i mellom. Det første slaget traff henne. Kurt og hun hadde i årenes løp vekslet på !å gå i mellom”; alle hadde på en eller annet måte forsøkt å være bolverk – alle var blitt feid til siden. Jeg har mange ganger undret meg over hvor mange slag Kurt og Flemming tok imot for å forhindre at slagene traff henne. Kan du fortelle meg det? Du vet!”(Møller, 2000: 19).

Mogens Møller skriver i sin bok hvordan det var å leve med en voldelig far. Han beskriver en hverdag som er fylt med frykt, maktesløshet, ydmykelse og krenkelse. Bare farens tilstedeværelse skaper en redsel og samtidig en frykt for nye voldshandlinger. Som nevnt tidligere i oppgaven er

det dette Isdal (2000) definerer som ”latent vold”. Samtidig var det en befrielse for han selv, moren og søsknene når faren ikke var der. Den finske pedagogen og vold forskeren Katarina Weinehall (2001) viser at fars vold og maktutøvelse kan være så sterk og dominerende at han ikke alltid trenger å bruke fysisk vold. Når far har brukt vold tidligere, gjør det at bare hans tilstedeværelse påvirker resten av familien. For et barn å leve slik og, i dette tilfellet, se ens egen mor bli utsatt for det samme, er noe som gjerne vil skape mye sinne. Sinne fordi det kan være vanskelig å forstå hvordan noen kan gjøre slikt mot sin egen familie, og sinne som et produkt av maktesløshet. Dette sinne er gjerne noe som kommer klart fram i ungdomstiden, når man skal finne seg selv og skape en egen identitet. Ifølge Isdal (2000) vil det å ikke kunne unngå å bli påført noe som en ikke ønsker skape en avmaktsopplevelse. Opplevelser av avmakt kan føre til at individet vil gjøre alt for å komme seg ut av avmakt situasjonen, også ty til vold (Bengtson, Steinsvåg og Terland, 2004). Dette vil jeg komme nærmere innpå i neste del av analysen.

I tillegg til at et barns syn på voldsutøvende far ofte endres, så endres kanskje synet på mor også. ”Hvorfor gjør ikke mor noe?” Barnet ser og opplever at det selv eller søsken for eksempel blir slått av en omsorgsperson, mens en annen omsorgsperson ikke hindrer at dette skjer. Samtidig ser gjerne barnet at mor også blir slått, uten at det blir satt en stopper for det, ved for eksempel at mor tar med seg barna og reiser bort fra voldelig far. Barnet lærer at vold er akseptert, mor godtar at hun blir slått og rasket ned på. Teorien om læring sier at atferd som gjentaes over tid, kan opprettholdes selv om den virker meningsløs for omgivelsene, på grunn av fordeler individet får som følge av atferden (Larsen og Hammerlin, 1997). Barnet ser at faren får det som han vil, ved å true, slå og så videre. Mennesker lærer av det folk gjør og ikke av det de sier (Isdal, 2000).

I boken *I fars vold* skriver Mogens Møller at en av forklaringene hans far brukte og begrunnet sin voldelige atferd med, var at han selv hadde vært utsatt for vold. Faren synes her å mene at han var determinert av sine egne dårlige oppveksterfaringer og andre faktorer som for eksempel psykologisk determinisme. Som sagt betegner determinismen antagelsen om at alt (eller det meste) er forutbestemt. Men denne teorien er ikke fullstendig i temaet jeg har valgt for denne oppgaven. I et deterministisk perspektiv er det slik at tilstandene i en prosess er fullstendig bestemt (determinert) av tidligere tilstander, så da ville jo alle barn som har vært utsatt for vold i familien, utsette andre for vold når de blir voksne. Slik er det ikke. Men det kan heller ikke

utelukkes. Det er også slikt at dersom et menneske er determinert av tidligere tilstander, hvordan kan det da straffes for noe de ikke kan noe for? Da kan de jo ikke stå til ansvar for sine handlinger, og når de ikke kan ta ansvar for sine handlinger er det heller ikke rom for forandring. Å forklare vold som kun et deterministisk fenomen, vil bli for ensidig og være et problem, både for voldsutøveren selv, ofre for volden, og samfunnet. Voldsutøveren lærer at hans handlinger er noe han ikke kan noe for, dermed er det noe han ikke kan gjøre noe med og fortsetter da sin voldelige væremåte, både overfor offeret og samfunnet. Det at faren ikke tar ansvar for sine voldelige handlinger, gjør at ofrene ikke får den anerkjennelsen for sine opplevelser, og deres opplevelser og følelser blir underkjent. Dersom den som slår ikke kan ta ansvar for sine handlinger, hvem skal ta ansvar for dem da? Da blir gjerne ansvaret lagt hos offeret, som blir tillagt eller tillegger seg selv egenskaper som kan være en forklaring for at det ble slått. Som barn vil dette påvirke dem når de skal skape seg en egen identitet.

Forfatteren selv har et *mykdeterministisk syn*, hvor samfunn og individ påvirker hverandre vekselvis, og frihet og de frie valgene er relative. Mennesket blir påvirket av omgivelsene, kultur og sosiale forhold, men er frie til å velge innenfor de begrensningene som finnes. Det er slik han ser på sin fars vold. Han synes å ville finne en årsaksforklaring og prøve å forstå faren samtidig som hans sinne og maktesløsheten han føler som barn kommer frem. Han mener at volden må forstås som en måte å uttrykke noe. Jeg ser her at de to motpolene determinisme og indeterminisme er, og hva de representerer blir for enkelt når man skal forklare mennesket og deres handlinger. Et mykdeterministisk perspektiv kan være mer representativt. Det mykdeterministiske perspektivet hevder at man er determinert til en viss grad, men man kan si at handlinger er frivillige. Det finnes ikke bare frie handlinger, men friheten begrenses og gjøres mulig på grunn av omstendighetene (Hammerlin og Larsen, 1997).

Resiliens er et psykologisk begrep, og handler om barns motstandskraft, og en god psykososial fungering på tross av omgivelsene

(<http://www.psykologi.no/index.php?run=epc.article.view&id=42>).

Det at Møller ikke selv har blitt en voldsutøver illustrerer dette. Som nevnt tidligere er det å ha blitt utsatt for vold av omsorgspersoner en risikofaktor for selv å utvikle vold og aggresjonsproblemer, men det er ikke gitt. Resilien er et eksempel på hvorfor det ikke er gitt. Som jeg nevnte tidligere i oppgaven, går indeterminisme ut på at på grunnlag av erfaringer,

moral, emosjoner og kognitiv utvikling velger individet sine handlinger og må stå til ansvar for dem. På bakgrunn av dette, kan også individet se konsekvensene av sine handlinger (Møller, 2000). Mennesker har jo for eksempel ulike erfaringer, og dersom et menneskets erfaring tilsier at man løser problemer ved å slå, hvor frie er da valgte voldshandlinger? Å ha blitt utsatt for vold av sine omsorgspersoner vil påvirke et barn både emosjonelt, erfaringsmessig og kognitivt. Hvor frie blir da valgene disse barna tar når de blir eldre? Formes ikke vi til en viss grad av de som står oss nærmest, som skal være våre forbilder? Killèn (2004) sier at barn som har vært utsatt for fysiske overgrep ofte er mer aggressive enn andre barn. Dette kan sees i et læringsteoretisk perspektiv, som at det er lært atferd. Men den kan også forstås som en identifikasjon med den aggressive omsorgspersonen, som er en forsvarsmekanisme som barn som har vært utsatt for fysiske overgrep kan bruke. Mennesker som tidlig har opplevd traumatiske opplevelser som for eksempel vold, vil senere ha mistillit til andre og være tidligere ute med å forsvare seg. Mens andre mennesker kan vokse på traumatiske opplevelser (Bastiansen, 2003). I et *harddeterministisk* perspektiv, så ville også Mogens Møller blitt en voldsutøver, fordi han selv var blitt utsatt for vold. "Hard determinismen" er en konsekvent form for determinisme, og benekter menneskets evne til å velge sine handlinger. Menneskets evne til å bestemme over seg selv blir underkjent i dette perspektivet (Hammerlin og Larsen, 1997). Mogens Møller ble ikke en voldsutøver. Jeg vil nå ta for meg den neste delen av analysen, som omhandler ungdom.

5.0 Ungdommen som offer og utøver av volden:

Det kommer fram i *Ungdom bak volden* at 80 % av ungdommene med vold og aggresjonsproblemer selv har vært utsatt for eller vitne til vold i familien. Jeg vil begynne denne delen av oppgaven med en fortelling fra virkeligheten, fra boken *Ungdom bak volden*(2004), som illustrerer prosessen å ha vært offer for vold, til selv å bli voldsutøver. Gutten som forteller har det fiktive navnet Jan Tore. Han har levd med en voldelig far siden han var liten, han er nå 13 år. Han levde i frykt for sin far i mange år. Han lærte seg å tolke signaler for å se hvilket humør faren var i, og gikk ofte og bare ventet på å få juling. Om sin første voldshandling forteller Jan

Tore at han sitter på rommet sitt og hører faren skrike fra etasjen under om hvilken håpløs sønn han har. Han hører at faren blir sintere og sintere;

”(...)han hører skrittene. Han sier han ikke vet hva som skjedde med han. Bare at denne gangen gjorde han noe han aldri hadde gjort tidligere. Idet han hørte skrittene nærme seg, gikk han selv til døren, åpnet den og gikk for å møte faren på toppen av trappen. Han så at faren var rasende. Vanligvis stivnet han av redsel i slike situasjoner, men denne gangen var det annerledes. Idet faren var på det øverste trinnet, samlet han alt han hadde av krefter, tok et skritt fremover og dyttet av all kraft faren nedover trappen. Faren forsvant bakover, rullet en gang baklengs nedover og ble liggende på bunnen av trappen. Jan Tore løp etter, satte knærne i farens mage, knyttet nevene og slo. Han husker ikke hvor mange slag, bare at han slo og slo av all kraft. Han hørte at faren skrek, men brydde seg ikke om det. Selv sier han at han ikke ville ha stoppet – det var moren som til slutt fikk dyttet han av farens mage. Først da så han hvilken styrke han hadde i slagene sine” (Bengtson, Steinsvåg og Terland, 2004: 88).

Jan Tore forteller videre at han hadde en fantastisk følelse etterpå, han fikk den hevnen han hadde ønsket og tenkt mye på. Det er mange like historier som denne, om ungdommers første voldshandling. De gjorde noe med sin opplevelse av avmakt. I denne historien ble den langvarige virkningen at en tyrann ble byttet ut med en annen og det var faren som ble den som følte avmakt (Bengtson, Steinsvåg og Terland, 2004). Den første voldshandlingen ble et vendepunkt, hvor Jan Tore gikk fra å være offer for vold av sin far, til å selv bli en utøver av vold. Offerposisjonen ble snudd. Dersom Jan Tore ikke hadde tydd til vold slik han gjorde denne gangen, ville denne hendelsen endt slik den hadde gjort mange ganger før, der det var han som fikk juling. Når alternativet er å få juling selv, vil jo denne hendelsen gjerne bli definert som selvforsvar. Valget sto mellom å få juling eller gi juling. Jan Tore hadde allerede opplevd det første alternativet flere ganger. *Situasjonisme* er et perspektiv som mener at mennesket er i stand til å gjøre det meste under visse omstendigheter og omstendigheter (Hammerlin og Larsen, 1997). Dette viser at når Jan Tore var i en slikt truet situasjon, gjorde han noe han ellers ikke ville gjort, i hvert fall når man tenker på den første voldshandlingen hans, som står beskrevet ovenfor. Ved denne opplevelsen opplevde Jan Tore at hans handlinger fikk en positiv ending. Han ble ikke slått av sin far mer. Da vil den positive opplevelsen være en forsterker for slik voldelig atferd. Som nevnt tidligere sier læringsteorien at atferd som gjentaes over tid, kan opprettholdes selv om den virker meningsløse for omgivelsene, på grunn av fordeler individet får som følge av atferden (Larsen og Hammerlin, 1997). Derfor fortsatte Jan Tore med sin voldelige atferd, for han lærte at

han på den måten fikk det som han ville. Dersom Jan Tore handlet av fri vilje i alle sine voldelige handlinger, vil det si at hans handlinger er forårsaket av Jan Tore selv, og hans meninger og holdninger som grunnlag for hans handlinger. Ifølge determinismen, er det årsakssammenhenger i Jan Tores liv som bestemmer handlingene hans, og at han selv ikke har noe kontroll over det. I dette tilfellet vil årsakssammenhengen være Jan Tores familie og da hans voldelige far. Jan Tore har lært fra barndommen av at dersom man vil noe, eller er sint, så slår man. Vold avler vold, også for voldsutøveren. Når man utøver vold, blir man mer voldelig og det øker sjansen for nye voldshandlinger. Jo oftere man utøver vold, jo større er sjansen for at man gjør det igjen. Noen positive konsekvenser volden har for utøveren kan være fysisk avspenning, makt, fjerne avmakt, hevn, stopper konflikt og får sin vilje (Isdal, 2000). Disse positive konsekvensene vil fungere som forsterkere for den voldelige atferden.

I følge *Ungdom bak volden* er "(...)vold ikke bare en erfaring du har med deg, den er gjennomgripende i livet ditt" (Bengtson, Steinsvåg og Terland, 2004:66). Som jeg nevnte tidligere i oppgaven går indeterminisme ut på at på grunnlag av erfaringer, moral, emosjoner og kognitiv utvikling velger individet sine handlinger og må stå til ansvar for dem. På bakgrunn av dette, kan også individet se konsekvensene av sine handlinger (Møller, 2000). Mennesker har, for eksempel ulike erfaringer, og dersom et menneskets erfaring tilsier at man løser problemer ved å slå, hvor frie er da valgte voldshandlinger? Hvor fritt er Jan Tores valg? Han har kanskje ikke lært noen annen måte å hankses med følelsene sine på, å slå er den eneste måten han vet å takle visse situasjoner. Men dersom JanTore kun er et produkt av sine omgivelser, som her er familien, kan han jo ikke holdes ansvarlig for sine handlinger. Dersom han ikke er ansvarlig for sine handlinger, er det jo heller ikke noe rom for forandring i Jan Tores atferd, for han har ikke ansvar og da ikke kontroll over det. Mennesker blir påvirket av sine omgivelser, så spørsmålet her vil jo bli hvorvidt mennesker kan bestemme over denne påvirkningen.

Hammerlin og Larsen (1997) skriver følgende i et eksistensialistisk perspektiv, at mennesker er ansvarlige for sine handlinger og har valgmuligheter. Samtidig kan vi ikke velge våre foreldre eller familie, men det er hva vi gjør med de forutsetningene vi har, som er grunnlag for valgene. Selv om en person havner i en situasjon som begrenser valgmulighetene, har det fremdeles valg. I sin første voldshandling opplevde Jan Tore at hans valgmuligheter var begrensede, så der kan

man si at situasjonen bestemte hans valg. Men når Jan Tore fortsetter sin voldelige atferd i situasjoner der han kunne og burde ha handlet annerledes, må man kunne si at han selv har valgt sine handlinger. Men sett fra et læringsteoretisk perspektiv, så kan man si at Jan Tores handlinger er bestemt ut i fra hans egne erfaringer med vold, hvor han har lært av sin far at det er slik man oppnår det man ønsker.

Ifølge Katarina Weinehall (2001), gjør den fullstendige dominerende atferden til fedre at ungdommer blir fratatt muligheten til å skape tillitsfulle relasjoner. Dette fører til at de ikke har kunne knytte utvikle relasjoner med kamerater, og dette har virket negativt på utviklingen av deres sosiale kompetanse. Dette er igjen en risikofaktor for å utvikle vold – og aggresjonsproblemer, både som ungdom og som voksen. Jeg vil nå begynne neste del av oppgaven, hvor jeg vil skrive om den voksne voldsutøver.

6.0 Den voksne voldsutøver

En av informantene i Skjørtens forskningsprosjekt fortalte følgende under intervjuet som svar på den verste voldshandlingen han hadde utøvd;

”...Jeg husker ikke hva som foranlediget det. Det var en eller annen filleting, et eller annet med noen sånne derre småtterier.”

- ”Hadde du drukket noe?”

- ”Nei, jeg hadde ikke det. Jeg har aldri drukket noe når de tingene der har skjedd.”

- ”Hvilket tidspunkt på dagen var det?”

- ”Det var på ettermiddagen.”

- ”Var dere alene?”

- ”Nei, da var ungene der. Og det var jævlig. Ikke slå, far, sa den eldste. Det var jævlig. Da merket jeg at det gikk for langt. Det var noe av grunnen til at det var det jævligste. Da hadde det gått for langt. (...) Etter den episoden der, så skjønnte jeg at det var liv eller død. Bare kom deg ut, for da skjønnte jeg at jeg kom til å drepe henne hvis dette fortsetter. Det var påkalt så sterke krefter etter hvert. Uten at det fikk noen materielle følger, så var det i hvert fall noe som levde i vår bevissthet....så skjedde det etter hvert. Det er ikke ustraffet

at en driver med de tingene der. Man får det igjen. Blodet var liksom rett under overflaten. Så da skjønte jeg at jeg måtte dra uansett.” (Skjørten, 1994: 73).

Kristin Skjørtens bok *Voldsbilder i hverdagen* er som nevnt tidligere en omskriving av hennes doktorgradavhandling. Doktoravhandlingene bygger på kvalitative intervjuer av 200 menn.

Halvparten av mennene Skjørten intervjuet fortalte at de selv hadde vært utsatt for vold da de var barn eller ungdom. De fleste som var blitt utsatt for vold av sine omsorgspersoner, oppgav far som den som utøvde volden, så derfor fokuserer jeg på den.

Skjørten viser i sin bok at hvis man ser på de mennene som var blitt utsatt for vold av far, kan man se at synet på volden og faren er todelt. Noen så på faren som tyrannisk og urimelig, mens andre hadde et positivt forhold til far. De som hadde et positivt forhold til far, så på volden som en del av barneoppdragelsen, og som respons på noe de selv hadde gjort galt og dermed fortjente. Slik så de også på volden de selv utøver. De mennene som hadde et negativt forhold til faren, da de gjenkjente farens handlinger, som de handlinger de selv utøvde, ble det en vekker som gjorde at de skjønte at de trengte hjelp (Skjørten, 1994). Her ser man at det er en sammenheng mellom hvordan man selv oppfattet volden de ble utsatt for, og hvordan deres eget liv med volden ble fremover. De som hadde et negativt forhold til far og hans handlinger, tok seg selv i å handle slik selv, men uten at de ønsket det. Men de som hadde et positivt forhold til far og hans vold, rettferdiggjorde volden de selv utøvde. Hva er det som gjør at man kan ha ulikt syn på det å ha blitt utsatt for vold? Kan resiliens være nyttig her? De som oppfattet faren som tyrannisk og urimelig, var også de som oftest søkte hjelp av frykt for å bli som sin far. Mens de som rettferdiggjorde den volden de selv var utsatt for og den volden de utsatte andre for, vil kanskje fortsette slik de har gjort, fordi de ikke ser noe galt i sine handlinger.

De fleste av de mennene som hadde vært utsatt for vold av sin far brukte sjelden dette som en unnskyldning, men det å ha vært utsatt tidligere for vold av omsorgspersoner kan brukes som forklaring på hvorfor de selv utøver vold mot, som i denne boken, kvinner de har et forhold til. Når man for eksempel som barn har sett at mor blir slått, så vil jo dette kanskje endre vedkommendes kvinnesyn, ved at man identifiserer seg med en voldelig far og dermed forsvarer hans bruk av vold overfor mor (Killèn, 2004). Barnet observerer en handling som gjentar seg, barnet ser ofte at mor ikke gjør noe med det, og barnet lærer at det er slik det skal være. En av informantene i *Voldsbilder i hverdagen* forteller at han følte at han var blitt lært opp til å utøve

vold. Læringsteori er til en viss grad deterministisk, og her lærer man hva man kan oppnå med vold. Men samtidig kan man se og føle hvordan det er å leve i en familie som styres av far ved hjelp av vold og trusler, og da lære hvordan man ikke vil bli eller hvordan man ikke vil ha det selv når man blir voksen. Slik som faren til Møller i boken *I fars vold*, var det mange av mennene i Skjørtens materiale som bagatelliserte egne voldshandlinger, og at deres egen far selv nektet for eller bagatelliserte volden han utsatte sine barn for. Men i motsetning til mennene i Skjørtens bok, ble ikke forfatteren av *I fars vold* selv en voldsutøver. Som nevnt tidligere påvirker bagatellisering av egen vold ofrene for denne volden og hvordan de skal håndtere det de har vært utsatt for. Samtidig lukker det en dør for behandlingen av volds – og aggresjonsproblemer. For dersom man ikke tar helt og fullstendig ansvar for sine handlinger, er det ikke rom for forandring for en selv. For da er det jo slik at i deres øyne så er det ikke de selv som må forandre seg, men andre faktorer i livet deres.

En av informantene i Skjørtens prosjekt opplevde at han ikke selv valgte å bruke vold, men at han ikke hadde noe annet alternativ. Jeg har definert begrepet fri vilje tidligere i oppgaven. Ifølge denne mannens historie, og denne definisjonen, er hans handlinger da ikke fri. Denne mannen hadde selv blitt slått som barn. Dersom mennesket har fri vilje, må hver enkelt person holdes ansvarlig for sine handlinger. Dersom mennesket ikke har fri vilje, er hver enkelt kun et produkt av sine omgivelser eller sine gener, og kan derfor ikke holdes ansvarlig for sine handlinger. Men det er nok ikke riktig å si at siden mannen opplevde at han ikke hadde noe annet alternativ, skal han ikke straffes. ”Myk determinisme” er, i motsetning til den ”harde determinismen” som jeg har nevnt tidligere, en måte å kombinere determinisme med ansvarlighet. Innen dette perspektivet er et menneske fritt til å handle, men friheten åpnes og begrenses av omstendigheter som for eksempel sosial forhold (Hammerlin og Larsen, 1997).

Vold i nære relasjoner er ofte tabubelagt, og for en voldsutøver vil denne formen for vold ofte få negative konsekvenser i et langsiktigperspektiv. Noen negative konsekvenser kan være selvforakt, skam, skyld, straff, stigmatisering, isolasjon og fordømmelse (Isdal, 2000). Dette kan vi også se i begynnelsen av denne delen av oppgaven, hvor en av Skjørtens informanter forteller. Ikke minst får volden som blir utøvd i nære relasjoner negative konsekvenser når den blir synlig

for omgivelsene. Dersom omgivelsene vet hvilke voldelige handlinger en person har utøvd, vil det kanskje føre til stigmatisering og det gjør det gjerne vanskelig for personen å bryte med sin voldelige atferd. Når alle forventer at man er voldelig, kan man like gjerne være det. Men på den annen side, vil det også kanskje framprovosere et ønske om endring, så en ser hvilke reaksjoner handlingene hans får, og det fører kanskje til at han skjønner alvoret i sine handlinger. Stigmatisering forutsetter at andre mennesker stempler avviket, og at personen som stemplet tar avviket til seg og gjør det til en del av sin væremåte (Hammerlin og Larsen, 1997).

Det var relativt få av mennene som brukte at de selv hadde vært utsatt for vold som en unnskyldning. I motsetning til informanten jeg skrev om tidligere i oppgaven, fortalte mange menn at de fleste voldshandlingene ble utført under påvirkning av alkohol. Så informanten jeg skrev om tidligere skiller seg fra det generelle bildet når det gjelder rus. Hvordan voldsutøveren forholder seg til volden de har utført i nære relasjoner er avgjørende for konsekvensene det kan få for omgivelsene, for eksempel med et barn som har blitt utsatt for vold av omsorgsperson. Dersom barnet blir tatt vare på og omsorgspersonen beklager og prøver å forklare handlingen uten å bagatellisere den, kan dette minske konsekvensene volden får for barnet. Men dersom voldsutøveren bagatelliserer handlingen og avviser barnet på en straffende måte, kan det forsterke konsekvensene det kan få for barnet og kan øke avmaktsfølelsen (Isdal, 2000). Avmaktsfølelse øker igjen risikoen for å utsette andre for vold.

7.0 Avslutning.

Vold er et stort problem, både på globalt nivå og lokalt nivå, og min problemstilling fokuserte på vold i nære relasjoner, og om det kan føre til at voldsutsatte senere utsetter andre for vold. I denne oppgaven har jeg delt analysen av litteratur inn i tre deler; barn, ungdom og voksen. Det har vært forsket mye på om barn som har vært utsatt for vold i nære relasjoner, vil utsette andre for vold senere i livet. Hvilket menneskesyn man har, påvirker hvordan vi oppfatter mennesker som har vært utsatt for vold, og determinisme og indeterminisme er to motpoler som representerer to ulike måter å forstå mennesker.

I et deterministisk perspektiv er menneskets liv og handlinger bestemt av tidlige opplevelser, som for eksempel opplevelser av vold i barndommen. Innen dette perspektivet vil alle som har vært utsatt for vold som barn, bli en voldsutøver selv. Dette er ikke tilfellet, men et barn som har vært utsatt for vold i nære relasjoner, har en større sjanse for å utvikle vold – aggresjonsproblemer. Dersom mennesket ikke er ansvarlig for sine handlinger, kan de heller ikke stå til ansvar for dem, og det er da ikke rom for endring av den voldelige atferden. I et læringsteoretisk perspektiv lærer man sin atferd fra omgivelsene og atferden blir forsterket ved positive opplevelser.

Et indeterministisk perspektiv vil si her at sammenhengen mellom selvopplevd vold og egne voldshandlinger ikke blir vektlagt, fordi mennesket velger selv sine handlinger og kan se konsekvensene handlingene får. Men mennesker blir jo påvirket av omgivelsene, og vold i barndommen er en faktor som påvirker videre utvikling av en identitet og hva en person synes er rett og galt og hvordan man for eksempel takler motgang.

Disse to perspektivene gir derfor bare en begrenset forklaring på det komplekse individet som et menneske er. Mogens Møller hadde et mykdeterministisk syn på volden han selv ble utsatt for. Innen dette perspektivet forenes begrensede valgmuligheter til å velge egne handlinger med det å ta ansvar for sine handlinger. Som Per Isdal (2000) skriver i sin bok og Møller (2000), så må det at en selv har opplevd vold, aldri bli en unnskyldning for selv å utøve vold. Ofte kan det være en forklaring på de voldelige handlingene at man som barn ble utsatt for vold. Det finnes også

mange voldsutøvere som aldri har vært utsatt for vold. Det er viktig å forstå volden, for deretter å kunne arbeide mot volden. Men å forstå og forklare volden er ikke ensbetydende med å forsvare volden.

Vold er et veldig komplekst fenomen, og mennesket er også komplekst. Tittelen på denne oppgaven er *Vold avler vold?* Det blir for enkelt å si at vold avler vold, for mennesker har ulike måter å forholde seg til volden de selv har opplevd. Graden av sammenheng mellom å ha vært offer til å bli voldsutøver og hva den går ut på er usikker. I avmakt kan vold dukke opp hos de fleste. Men dersom man selv har vært utsatt for vold, kan avmaktfølelsen være større og lettere føre til en voldelig handling.

Determinismen og indeterminisme er to menneskesyn, og beskriver mennesket på to ulike måter, de gir ikke svar alene, men kan være nyttige utgangspunkter. På grunn av disse to begrepene som presenterer hver sin motpol og hvert sitt menneskesyn, ser jeg begrensningene denne oppgaven har fått. Disse to begrepene alene kan ikke forklare det komplekse mennesket. Jeg har lært mye i prosessen med å skrive denne oppgaven. Det har vært nyttig for meg å lære om måtene man kan forstå mennesker på, og begrensningene det kan føre med seg dersom man velger et perspektiv, som for eksempel determinisme eller indeterminisme.

Det er vanskelig å si om gutten jeg ble kjent med i min praksis tid vil selv bli en voldsutøver engang. Man kan vel si at han har en større sjanse til å utvikle vold – og aggresjonsproblemer. Men fram til vi finner en metode som er sikrere på hvem som blir voldsutøvere og hvem som ikke blir det, må vi fortsette å ha fokus på vold i nære relasjoner og dens konsekvenser. Så lenge vi har med mennesker å gjøre, så vil aldri noe være 100 % sikkert.

Litteratur.

- Bastiansen, A. (2003) ”Vold, traumer og psykologiske fenomeners natur”. I *Impuls* nr.3 – 2003.
- Bengtson, M. Steinsvåg, P,Ø. Terland, H. (2004), *Ungdom bak volden*, Oslo, Universitetsforlaget.
- Bunkholdt, V. (2000), *Utviklingspsykologi*, Oslo, Universitetsforlaget.
- Halvorsen, K. (2002), *Forskningsmetode innen helse – og sosialfag*, Oslo, Cappelen Akademisk.
- Hammerlin, Y. Larsen, E. (1997), *Menneskesyn i teorier om mennesket*, Oslo, Gyldendal forlag.
- Isdal, P. (2000), *Meningen med volden*, Oslo, Kommuneforlaget.
- Killèn, K. (2004), *Sveket, omsorgssvikt er alles ansvar*, Oslo, Kommuneforlaget.
- Løvkrona, I. (2001) ”Den våldsamme mannen”. I: Løvkrona, I. (red.), *Mord, misshandel och sexuella övergrepp. Historiska och kulturella perspektiv på kön och våld*. Lund: Nordic Academic Press.
- Møller, M. (2000), *I fars vold*. Oslo, Kommuneforlaget.
- Natland, S. (2004), ”Bare barn eller ”en av gutta”? Alder og kjønn i diskursen om ungdomsvold”. I *Tidsskrift for kulturforskning*. Vol. 3, nr 1, side 15 – 30.
- Skjørten, K. (1994), *Voldsbilder i hverdagen*, Drammen, Pax forlag.
- Wadel, C.(1991), *Feltarbeid i egen kultur*, Flekkefjord, SEEK A/S

Weinehall, Katarina (2001), "Våld i barndomshemmet ökar risken för ytterligare erfarenheter av våld" i Eriksson, M. Nenola, A. Og Muhonen, M. (2001) "*Køn och våld i Norden*", TemaNord. København: Nordisk Ministerråd. 2002: 273.

Internett:

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf. 10/2 kl 13:40.

<http://www.ssb.no/us/utg/9907/1-1t.txt>). 26/2 kl 10:15.

<http://www.psykologi.no/index.php?run=epc.article.view&id=42> . 28/2 kl 12:20.

